

חינוך לחיים

פרשת ויקרא

בקורבן יש מעלות רבות, וככל שהוא יותר בריא ויותר שמן, כך הוא יותר משובח ומהודר. אך ישנו תנאי חשוב והכרחי שבלעדיו הקורבן אינו כשר כלל ואינו מביא כפרה לבעליו. על הקורבן להיות מוקרב ברצון ובחשק. מתוך שאיפה אמיתית לכפר על החטא ולהתקרב באמצעותו לבורא העולם, כפי שנא' 'יקריב אותו לרצונו לפני ה'". אך מה נעשה אם האדם אינו מבין את חשיבות העניין ואינו רוצה להקריב את הקורבן? הרי קורבן שאינו מוקרב מתוך חשק ורצון אינו מביא תועלת ואינו מכפר על בעליו.

באים חז'ל ופותרים את הבעיה בדרך מפתיעה, שעל פניו אינה מתיישבת על הדעת. 'חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן, אע"פ שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר 'לרצונו', כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' כלומר שכופים על האדם עד שיאמר שהוא רוצה להקריב את הקורבן.

והתמיהה עצומה, אמנם ניתן לכפות על האדם להקריב את הקורבן או לומר בפיו שהוא רוצה להקריב, אבל איך ניתן לכפות עליו לרצות להקריב את הקורבן? הרי הרצון והחשק הם יסודות פנימיים בנפש האדם, ואין שום כוח בעולם שיכול לכפות עליו לשנות רצונו? ניתן לכפות על האדם לבצע פעולות ולמסור הודאות, אבל אי אפשר לשלוט ברצון החופשי שלו שתלוי רק בו ובשאיפותיו הפנימיות והאישיות. גם אם ננסה איכשהו לכפות עליו לשנות את רצונו, לעולם לא נדע מהו הרצון האמיתי החבו בקרבו. אם כן כיצד שייך לכפות על האדם עד שיאמר רוצה אני, בלא שתהיה זו אמירה מן השפה ולחץ שאינה מחוברת לרצונותיו האמיתיים?

התשובה לכך טמונה בדברי הרמב"ם על הדין שכופין אותו לגרש את אשתו עי' אותה שיטה שמכין אותו עד שיאמר רצה אני. והגט טוב ולא נקר אנוס כי 'שאיין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו, כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצווה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה הדבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות. ויצרו הוא שתקפו, וכיוון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גירשו לרצונו.

דברי הרמב"ם חושפים את הנקודה הפנימית העמוקה ביותר הטמונה בישותו של כל ילד וכל יהודי. כל ילד יהודי רוצה בעמקי ליבו להיות טוב, והניצוץ הפנימי שבו משתוקק לעשות רצון ה' יתברך. במהותו הפנימית הוא רוצה לקיים מצוות ולהסב נחת רוח להקב"ה. אך לא אחת קורה שמעל הרצון הטהור והעמוק הזה, מצטברות שכבות עבות של אבק שמעיבות עליו ומכסות אותו. שכבות המורכבות מתירוצי היצר, מהרגלים שאינם נכונים וממאווים שליליים המערפלים את הרצון האמיתי ומכסים את הלב הבורע והנכסף לעשות את רצון הבורא. אך הרצון האמיתי נותר תמיד כפי שהוא, טהור וזך ושואף לעשות את רצון ה'.

לפעמים הילד יכול לפזר את האבק ולקלף בכוחות עצמו את השכבות המונעות ממנו לעשות את רצון ה'. אך לא אחת קורה שהוא זקוק לתמיכה חיצונית כדי להבעיר את הרצון היהודי הטמון בחדרי ליבו, ולכפייה המנערת את גלי האבק וחושפת את הרצון הפנימי הנקי והקדוש הפועם בליבו.

ניתן לדמות את הדבר ליהלום שנפל לבוץ והתלכלך ברפש, הבוץ העכור התגבש על היהלום וכיסה אותו מכל עבריו. אך גם כשהיהלום מוסתר בשכבות הבוץ, הוא אינו מאבד את ערכו, ושוויו נותר בדיוק כשהיה. היהלום עדיין מסוגל להאיר ולנצנץ כברק. כל מה שנדרש הוא לפורר ולקלף את שכבות הבוץ והטינופת שמכסות אותו ומסתירות את יופיו, מחשיכות את זיוו ומעיבות על תוארו. כל מה שנדרש הוא לצחצח את היהלום עד שיופיו הפנימי ייחשף והוא יחזור להבהיק ולנצוץ בשלל צבעים מרהיבים.

מדין 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' אנו לומדים את מהותו וייחודיותו של הלב היהודי. בכל ילד יהודי בוערת גחלת לווהטת של השתוקקות להיות טוב, לקיים את רצון הבורא ולעשות נחת רוח. בכל מצב ובכל מקום, לא משנה מה עברו ומה עתידו, קיים ניצוץ טהור וקדוש ששום כח שבעולם אינו יכול לכבותו. כל מה שנדרש הוא ללבות את הגחלת ולהעביר את הניצוץ עד שיהפוך ללבת אש אדירה הלוהטת ברצון לקיים את דבר ה'.

ככל שנהיה יותר מודעים לניצוץ הרצון הטוב היוקד בקרב ילדינו, כך יקל עלינו להלהיט אותם באש קודש של השתוקקות לעשות נחת רוח להקב"ה. כל ילד יהודי הוא יהלום ברוק ונוצץ. כל מה שנדרש הוא רק להאמין בו ולכוון אותו. אז תתגלה אישיותו החיובית והערכית, והוא יאיר את העולם כולו במעשיו הטובים.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת ויקרא

'ונפש כי תקריב קרבן מנחה' מפרש רש"י לא נאמר 'נפש' בכל הקורבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו. וכעין זה כתב הבעל הטורים 'אמר נפש במנחה, לפי שבנפשו היא באה, שהעני טורח בנפשו עד שהשיג להביאה. מבואר שלגבי מנחת העני, אף שלא מביא לקורבן אלא מנחת סולת, מחשיבים זאת אצלו כאילו הביא את נפשו, מאחר שכלפיו היתה זאת טירחה. כיוצא בזה כתוב לגבי עולת העוף של העני 'ושמע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר' והסביר רש"י 'והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב 'הקטיר', אלא כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקורבנו של העני' נמצא שאין מסתכלים על כמות ההבאה למזבח, ולא על שוויונו, אלא על איכותו וגודל השקעתו של המביא, כי רחמנא ליבא בעי'

ומסופר על כך 3 סיפורים. הראשון- 'אגריפס המלך ביקש להקריב ביום אחד אלף עולות, שלח ואמר לכהן הגדול: אל יקריב אדם היום חוץ ממני. בא עני אחד ובידו שתי תורים, אמר לכהן: הקרב את אלו, אמר לו: המלך ציווני שהיום לא יקריב אדם חוץ ממני, אמר לו: אדוני הכהן הגדול, ארבעה ציפורים אני צד כל יום, ואני מקריב שנים ומתפרנס משנים, אם אי אתה מקריב, אתה חותך פרנסתי, נטלן והקריבן. נראה לו אגריפס בחלום: קורבן של העני קדמך. שלח ואמר לו: לא כן צויתך, אל יקריב אדם חוץ מגני היום. אמר לו: אדוני המלך, בא עני אחד ובידו שתי תורים וכו' לא היה לי להקריב? אמר לו המלך: יפה עשית כל מה שעשית. המעשה השני- בשור אחד שהיו מושכין אותו לקורבן ולא נמשך. בא עני ובידו אגודה אחת של טרוקסימא (ירק הגורם להקאה) והושיט לו ואכלה וגעש (הקיא) השור והוציא מחט ונמשך לקורבן. נראה לבעל השור בחלומו: קורבנו של עני קדמך. מעשה שלישי- באשה אחת שהביאה קומץ של סולת והיה הכהן מבזה עליה, ואמר: ראו מה הן מקריבות, מה יש בזה לאכול, מה יש בזה להקריב. נראה לו כהן בחלום: אל תבזה עליה כאילו את נפשה הקריבה!!

ולמדנו מזה שמכל אחד דורשים את מה שיש בידו, ולא יותר. ולכן אל יזלזל אדם לומר: ממילא יש לי רק מעט ומה תועלת בהבאתי, אלא מכל אחד דורשים את מה שבידו, ואם מביא את 'מה שיש לו' נחשב שמביא את נפשו. ולכן בכולם נאמר 'אישה ריח ניחוח לה' לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים. וכן כתב הזוהר על הפס' 'ואם מן העוף עולה קרבנו' אמר ר' יוסי מדוע נשתנו הלכות קורבן עולה למינוי השונים, מן הבקר לעולה ומן הצאן לעולה ומן העוף לעולה, הלא כולם קורבן אחד, ולמה הוצרכו לכמה סוגים? אלא מי שהשיג ידו לכך, מקריב מן הבקר, ואם אינו יכול מקריב מן הצאן וכו' וכמו שנא' 'ואם דל הוא, ואין ידו משגת' כי אין הקב"ה מטריח את האדם יותר מכפי יכולתו!!

נמצינו למדים שהעיקר הנדרש מהאדם הוא ההשקעה שעשה למען המצווה כפי יכולתו, ולכן אפילו אם הביא דבר מועט, אם היה זה כפי כל כוחותיו, גדול מעלתו ושכרו יותר ממי שהביא הרבה, והיה ביכולתו להביא יותר. דוגמה לעניינינו – ישנו תלמיד כשרוני שמקבל 100% במבחן, אלא שהדבר בא לו בקלות משום כשרונו וזכרונו בלא עמל מעט, ולעומתו, תלמיד קשה הבנה המקבל 60% אבל הדבר בא לו בהתמצאות יתירה ואחר חזרות תמידיות, בודאי מי שהתאמץ חשוב יותר אף שלפי התוצאות נראה שהוא קיבל רק 60%, אך לפי כוחותיו שהיה אמור לקבל רק 20% והתאמץ לקבל 60% בודאי גדול כוחו שהתאמץ יותר מתלמיד שנון שקבלת ציונו 100 היא כקבלת 15 לתלמיד קשה ההבנה.

ובשמים לא מסתכלים רק על התוצאות שהגיע אליהם האדם, אל מודדים לפי העמל וההשקעה שהתאמץ ועבד למען הבורא. וכמו שאמרו באבות 'לפום צערא- אגרא' וכן 'גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה' ופירושו התוס' 'מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצוות בוראו' 'ומי שמצווה ועושה עדיף, לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו, שאם ירצה יניח' ומוכח שכיוון שנצטווה על כך ויצר הרע נלחם עימו שלא יעשנה, ובכל זאת מתגבר על עצמו, יש לו על כך שכר גדול יותר!!

מעין זה מפרש רש"י בשמות 'יש מקומות שמקדים משה לאהרון ויש מקומות שמקדים אהרון למשה לומר לך ששקולין הם' והקשה ר' משה פיינשטיין הרי משה אדון הנביאים ורבן של כל העולם ועל ידו ניתנה התורה וכיצד יתכן לומר שאהרון שקול כמשה? אלא ביאר כי אף שמשה היה גדול יותר ולכן מוטל עליו יותר תפקידים מכל מקום הואיל ואהרון עשה כל ימיו בשלימות את רצון ה' יתברך שהיה אפשר לו לעשות, לכן הוא שקול כמשה כיוון ששניהם עשו מה שנצטוו כפי יכולתם ושווים הם במעלה. וזהו שמסופר בבבא בתרא שר' יוסף בנו של ר' יהושע בן לוי עלה לשמים וסיפר שראה עולם הפוך. עליונים למטה ותחתונים למעלה. והשיבו אביו: עולם ברור ראית. ותמוה, איך אמר שראה עולם הפוך, אלא שראה שגם בעולם האמת אומרים על אותם שהיו עליונים בעולם הזה שהם עליונים. ועל התחתונים שבועלם הזה שהם תחתונים גם שם, ובכל זאת, העליונים היו למטה והתחתונים למעלה, ולכן אמר שהוא עולם הפוך. והשיבו אביו: עולם ברור ראית, משום שאין הקב"ה בא בטרנוי עם בריותיו, ותובע מכל אחד רק כפי כוחו ולכן אלו שכוחם קטן בכשרונותיהם אבל עשו כפי כוחם, קיימו שליחותם בעולם הזה ולכן הם למעלה, והעליונים אף שהם יותר גדולים ועשו יותר מעשים טובים מהתחתונים, אבל לפי כשרונותיהם וכוחם יכלו לעשות יותר תורה ומעשים טובים אלא שנתרשלו קצת ולכן הם למטה. אבל כשעשו שניהם כפי כוחם אז הם שקולים במדרגה.

ולכן יש שההורים תובעים מילדהם יותר מכפי יכולתם, ודבר זה יכול לגרום להם שאדרבה אפילו מה שהיה בכוחם הם יכולים לנטוש חלילה, ולכן ראוי לדעת ולהכיר היטב בטבעם, להתחבר אליהם ולבדוק מה בכוחם וביכולתם לעשות, ולפתח ולגדל את מעלתם במה שעושים, ואז אם הילד בעצמו יגיע למיצוי כוחותיו, יפתח לו כלים חדשים ויוכל לגדול ולפרוח עוד ועוד.

חנוך לנער על פי דרכו – ויכולתו!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com